

Tahar Ben Jelloun

Această orbitoare absență a luminii

Tahar Ben Jelloun

Această orbitoare
absență a luminii

Traducere din limba franceză
de Claudiu Komartin

Redactor: Luiza Vasiliu
Corector: Andra Cărbunaru
Tehnoredactor: Robert Antonescu
Machetare: Walter Weidle
Design copertă: Alexandru Daș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BEN JELLOUN, TAHAR

Această orbitoare absență a luminii / Tahar Ben Jelloun;

– București: Art, 2011

ISBN 978-973-124-627-7

821.411.21(64)-31=135.1

Publicarea acestei cărți a fost sprijinită financiar
de Uniunea Europeană, în cadrul Programului Cultura.

DG Educație și cultură

Programul Cultura

Tahar Ben Jelloun

Cette aveuglante absence de lumière

© Éditions du Seuil, 2001

© Grupul Editorial ART, 2011, pentru prezenta ediție

Acest roman este inspirat din fapte reale, pornind de la mărturia unui fost deținut al ocnei de la Tazmamart.

I se dedică lui Aziz, precum și lui Réda, tânărul lui fiu, lumina celei de-a treia lui vieți.

Multă vreme am căutat piatra neagră ce purifică sufletul morții. Când spun multă vreme, mă gândesc la un puț fără fund, la un tunel săpat cu degetele și cu dinții, în speranța îndărătnică de a zări, fie și numai pentru un minut, pentru un lung, etern minut, o rază de lumină, o scânteie ce s-ar întipări în străfundul ochiului și pe care adâncul ființei mele ar păstra-o și ar apăra-o ca pe un secret. Ar rămâne acolo, sălășluindu-mi în piept și hrănind infinitul nopților mele, acolo, în acel mormânt din adâncul pământului jilav, simțindu-l pe omul golit de umanitatea sa cu fiecare lopată care îi smulge pielea și îi răpește privirea, vocea și rațiunea.

Dar ce să faci cu rațiunea acolo unde am fost îngropați noi, adică închiși sub pământ, lăsându-ni-se o gaură pentru a lua câte o gură de aer, astfel încât să trăim destul timp, destule nopți spre a ispăși greșeala, conferind morții o lentoare subtilă, morții căreia ar trebui să nu-i pese de timp, de tot timpul oamenilor – al nostru, al celor care nici nu mai eram oameni, al celor care ne păzeau și al celor care ne uitaseră cu desăvârșire. O, lentoarea, marele dușman, cel care ne înfășura

pielea plină de răni, ținând mult timp plaga deschisă înainte de a-ncepe să se cicatrizeze; acea lentoare care ne făcea inima să bată în ritmul liniștit al morții micuțe, ca și cum trebuia să ne stingem, cu o lumânare aprinsă departe de noi ce se mistuia cu o fericire plină de blândețe. Mă gândeam adesea la această lumânare făcută nu din ceară, ci dintr-o materie necunoscută care dă iluzia unei flăcări eterne, simbol al supraviețuirii noastre. Mă mai gândeam la o clepsidră enormă în care fiecare fir de nisip era o particică din pielea noastră, o picătură din sângele nostru, o cantitate mică de oxigen pe care o pierdeam pe măsură ce timpul cobora spre prăpastia în care ne aflam.

Dar unde ne aflam? Ajunseserăm acolo fără să mai vedem. Era noapte? Probabil. Noaptea va fi tovarășul, teritoriul, lumea și cimitirul nostru. Aceasta a fost prima informație pe care am primit-o. Supraviețuirea mea, caznele și agonia erau înscrise în vălul nopții. Am știut-o de îndată. Parcă aș fi știut dintotdeauna. Noaptea, pătura mea de praf înghețat, întinderea de copaci negri pe care un vânt glacial o punea în mișcare numai pentru a-mi chinui picioarele și degetele zdrobite de patul unui pistol-mitralieră. Noaptea nu cobora, după cum se spune, ci era tot timpul acolo; regină peste suferințele noastre, ea le expunea sensibilității noastre, în cazul în care am fi reușit să nu mai simțim nimic, cum li se întâmpla unora dintre cei torturați, care se detașau de trupurile lor printr-un puternic efort de concentrare, ceea ce le îngăduia să nu mai simtă. Își abandonau trupurile torționarilor și se refugiau, pentru a uita totul, într-o rugăciune sau într-un ascunziș lăuntric.

Noaptea ne înveșmânta. Într-o altă lume, s-ar fi putut spune că avea grijă de toate nevoile noastre. În primul rând, fără lumină. Nu era nicicând vreo undă de lumină. Dar, chiar dacă nu mai puteau privi, ochii noștri se adaptaseră. Vedeam în întuneric, sau cel puțin credeam că vedem. Imaginile zărite erau niște umbre deplasându-se prin beznă, îngrămădindu-se unele în altele, mergând până la a răsturna sticla cu apă sau mișcând bucățica de pâine pusă deoparte, pe care unii o păstrau pentru a face față crampelor stomacale.

Noaptea nu mai era noapte pentru că nu exista zi, nu erau stele, lună sau cer. Noi eram noaptea. Nocturne în chip definitiv, trupurile noastre, respirația, bătaile inimii, băjbâielile mâinilor noastre mergând de la un perete la altul fără nici un efort, căci spațiul era redus la dimensiunile unui mormânt pentru un om viu – de fiecare dată când rostesc acest cuvânt, ar trebui să îl înlocuiesc cu „supraviețuitor“, dar, în realitate, nu eram decât un viețuitor, îndurând viața într-o sărăcie extremă, ca pe o probă al cărei sfârșit nu putea fi decât moartea, o moarte ciudat de asemănătoare cu viața.

Nu eram într-o noapte oarecare. Noaptea aceasta era umedă, foarte umedă, năclăită, murdară, jilavă, mirosind a urină de oameni și de șobolani, o noapte sosită pe un cal cenușiu urmat de o haită de câini întărâțați. Ea își aruncase mantaua grea peste chipurile noastre imobile, o manta care nu avea nici măcar niște găurele făcute de molii. Nu, era o manta de nisip ud. Pământul amestecat cu excrementele a tot felul de animale ni se depunea pe piele, ca și cum am fi fost îngropați

definitiv. Dar nu, vântul care adia în această manta ne dădea puțin aer, destul cât să nu murim de îndată, cât să rămânem departe de viață și aproape de moarte. Mantaua aceasta cântărea tone. Invizibilă și totuși palpabilă. Când o atingeam, de pe degetele mele se jupuia pielea. Îmi țineam mâinile ascunse la spate pentru a nu mai intra în contact cu noaptea. În felul acesta le ocroteam, dar de câte ori frigul cimentului umed nu m-a obligat să-mi schimb poziția, așezându-mă pe burtă, cu țeasta strivită la pământ, preferând să mă doară capul și nu mâinile... Trebuia, așadar, să preferi una din două dureri. De fapt, nu chiar. Întregul trup trebuia să sufere, fiecare bucățică, fără excepție. Mormântul a fost amenajat (iată încă un cuvânt ce aparține vieții, dar trebuie să continui să împrumuți câte un mărunțiș de la viață) astfel încât trupul să îndure toate suferințele care pot fi închipuite, să le rabde cu cea mai lentă dintre lentori și să se păstreze în viață pentru a îndura alte chinuri.

De fapt, mormântul era o celulă de trei metri lungime și un metru și jumătate lățime. Era mai cu seamă scundă, între un metru cincizeci și un metru șaiszeci. Nu puteam să mă ridic în picioare. O gaură în care să te piși și să te caci. O gaură cu diametrul de zece centimetri. Gaura făcea parte din trupul nostru. Trebuia să-ți uiți foarte repede existența, să nu mai simți mirosul de rahat și de urină, să nu mai simți nimic. Nici vorbă să-ți acoperi nasul, nu, trebuia să respiri și să nu mai miroși nimic. La început era greu. Ca o ucenicie, o nebunie necesară, o probă a reușitei absolute. Să fiu acolo fără să fiu acolo. Să-mi închid simțurile, să le îndrept spre

altceva, să le dau o viață distinctă, de parcă aș fi fost aruncat în acea fosă fără cele cinci simțuri pe care le aveam. Trebuia să mă port ca și cum le-aș fi depus în biroul pentru bagaje al unei gări, aranjate într-o valioară, înfășurate bine în bumbac sau în mătase, și apoi le-aș fi pus deoparte, fără știrea torționarilor, fără știrea nimănui. Un pariu pentru viitor.

Mă prăbușeam în fosă ca un sac plin cu nisip, ca un pachet în aparență uman, cădeam, nu simțeam nimic și nu mă durea nimic. De fapt, nu am atins această stare decât după ani de suferință. Ba chiar cred că durerea mă ajutase. Datorită durerii, datorită supliciului, reușisem, încetul cu încetul, să mă desprind de trup și să mă văd în acea gaură, luptând împotriva scorpionilor. Eram dedesubt. Eram de partea cealaltă a nopții. Dar, înainte să ajung acolo, a trebuit să merg sute de ani prin noaptea tunelului infinit.

Nu aveam paturi, nici măcar o bucățică de mușchi pe post de saltea, nici un braț de fân sau o legătură de grozământ pe care dorm animalele. Ne împărțiseră fiecare două păaturi cenușii pe care era imprimat numărul 1936. Oare acesta era anul în care fuseseră fabricate sau o referință specifică pentru condamnații la o moarte lentă? Ușoare și rezistente, miroseau a spital. Fuseseră înmuiate într-un produs dezinfectant cu care trebuia să te obișnuiești. Vara nu prea erau de folos. În schimb, iarna erau insuficiente. Îndoiam una dintre păaturi, făcând din ea un culcuș foarte îngust. Dormeam pe o parte. Când voiam să mă întorc pe partea cealaltă, mă sculam ca nu cumva să îl stric. Mai ales la început, mă dădeam în mod regulat cu capul de tavan.

Mă înfășuram în cealaltă pătură și respiram dezinfectantul care îmi dădea ciudate dureri de cap. Erau pături otrăvite!

De câte ori nu am încercat să mă conving că pământul se va deschide și mă va înghiți! Totul fusese foarte atent studiat. Astfel, aveam dreptul la cinci litri de apă pe zi. Cine le comunicase această cifră? Probabil că niște doctori. De altfel, apa nu era tocmai potabilă. Aveam o sticlă de plastic în care vărsam apa și o lăsam o zi întreagă să se decanteze. Pe fundul sticlei se lăsa o depunere de praf și de murdărie vâscoasă.

Întrucât prevăzuseră totul, nu cumva puseseră lespeda celulei în așa fel încât să se răstoarne după câteva luni sau câțiva ani și să ne arunce în fosa comună care fusese săpată chiar sub clădire?